

TCO

Datum	2010-01-15	Vår referens	2010-01-0036
Ert datum	2010-01-11	Er referens	09-0147

Ds 2010:1 VALFRIHETSSYSTEM HOS ARBETSFÖRMEDLINGEN

Hantering av ärendet

ST är mycket kritiskt till hanteringen av ärendet. Den korta remisstiden (som dessutom sträcker sig över jul- och nyårshelgerna) medger inte förutsättningar för att leverera ett tillräckligt genomarbetat remissvar. Regeringens uppvisar nonchalans mot remissinstanserna genom sitt agerande. Detta är särskilt allvarligt mot bakgrund av att flera instanser, bl.a. Riksrevisionen, tidigare har kritiserat just arbetsmarknadspolitiken för att vara undermåligt beredd innan genomförande.¹

Övergripande

STs inställning är att ökad konkurrens i arbetsmarknadspolitiken kan ha fördelar för individen, som t.ex. ökade valmöjligheter, ett bredare serviceutbud och tydligare brukarfokus. Men ökad konkurrens kan också innebära nackdelar, som t.ex. överskådlighet, rättsosäkerhet och bristande likabehandling. Det är viktigt att inledningsvis vara klar över att vilka effekter som dominerar är mycket en fråga om *hur* förändringar genomförs. Arbetsmarknadspolitik finns, per definition, till för att parera marknadens negativa effekter på människors liv; vi accepterar att företag slås ut, men inte att människorna som jobbar där gör det. Varje modell som fördelar insatserna, nyttan, med arbetsmarknadspolitiken måste konstrueras varsamt och med hänsyn till att individer har olika behov men lika rättigheter.

Erfarenheterna hos STs medlemmar av konkurrens inom arbetsmarknadspolitiken idag är blandade. Enligt en aktuell undersökning bland de anställda på Arbetsförmedlingen instämmer ungefär lika många i påståendet "fler aktörer ge fler alternativ och förbättrar servicen", som i påståendet "fler aktörer riskerar att splittra och försämma servicen".² Det är alltså oklart om arbetsförmedlarna ser en ökad eller minskad nytta för de arbetssökande. Uppfattningen om effekterna för Arbetsförmedlingen är tydligare: nästan dubbelt så många arbetsförmedlare instämmer i påståendet "fler aktörer riskerar att begränsa Arbetsförmedlingen till vissa uppgifter" som i påståendet "fler aktörer kan avlasta Arbetsförmedlingen från vissa uppgifter".³ Undersökningen fångar den oro många anställda känner för att Arbetsförmedlingens roll ska bli beskuren och otydlig, och att detta i förlängningen ska ha en negativ effekt för de arbetssökande. Ett skräckscenario är att

¹ RiR 2007:12 *Hur förbereds arbetsmarknadspolitiken? En granskning av regeringens underlag*. Riksrevisionen 2007.

² *Arbetsförmedlingen och jobbkrisen*. Fackförbundet ST 2009.

³ *Arbetsförmedlingen och jobbkrisen*. Fackförbundet ST 2009.

myndigheten blir helt inriktad på de arbetssökande med svagast position på arbetsmarknaden, vilket skulle ha en stigmatiserande effekt och ytterligare försvaga individens ställning. Det är viktigt att påpeka att endast 5 % av arbetsförmedlarna anser att ökad konkurrens *i sig* är negativt.⁴ Det är inte ett principiellt motstånd det handlar om, utan en oro för hur, under vilka villkor, som förändringarna genomförs.

En annan aspekt på ökad valfrihet och konkurrens gäller hur kvaliteten hos olika utförare säkras genom uppföljning och utvärdering. Erfarenheten visar att det finns ett stort utvecklingsbehov av kvalitetsuppföljningen idag, vilket t.ex. Riksrevisionen uppmärksammat och kritiserat.⁵ Arbetsförmedlingens egen utvärdering visar dock på ett sämre resultat för de kontor som samarbetar med kompletterande aktörer, mätt som utflöde av arbetssökande till arbete.⁶ Dessa resultat bekräftas av Riksrevisionen, som visat att arbetsmarknadsområden som använder kompletterande aktörer har en lägre övergångsfrekvens till sysselsättning.⁷ ST menar att det finns många faktorer som spelar in i dessa resultat, t.ex. den lokala arbetsmarknadens förutsättningar, men att det ändå är oroande att det inte går att visa tillräcklig nytta med använda skattemedel. Sådana erfarenheter behöver utvärderas.

ST inser att det förslag som nu föreligger endast öppnar för *möjligheten* till ett valfrihetssystem och därför inte närmare presenterar hur ett sådant system skulle kunna se ut. Men mot bakgrund av vår övergripande inställning (ovan) i dessa frågor så tycker vi att detta är fel ordning; reformen måste helt enkelt presenteras i sin helhet för att det ska vara möjligt att ta ställning. Förslaget om en ny lag om valfrihetssystem väcker en rad följdfrågor, vilka borde klaras ut innan förslaget går vidare. Nedan ger vi exempel på de viktigaste frågeställningarna.

Individens rättigheter

Individens rättigheter och hur dessa tas till vara i ett valfrihetssystem är grundläggande för att inte den arbetssökandes ställning och inflytande ska urholkas. Hur säkerställs möjligheten att byta aktör? Hur underlättas för att söka information om de olika alternativen i ett stort utbud? Hur garanteras likabehandling, bör t.ex. ersättningen anpassas efter individens behov? Får en aktör neka arbetssökande, och i så fall på vilka grunder?

Arbetsförmedlingens roll

Hur förhindras att Arbetsförmedlingen begränsas till vissa uppgifter och arbetssökande? ST ställer sig negativt till en sådan utveckling med anledning av den stigmatiseringseffekt som beskrivits ovan. Dessutom riskerar effekten bli att kompetensen om stora delar av arbetsmarknaden och värdefulla kontakter med arbetsgivare går förlorad, vilket skulle inverka ytterligare negativt på kvaliteten i Arbetsförmedlingens service. Problemet kan bli aktuellt generellt på längre sikt och för vissa grupper av arbetssökande på kort sikt.

⁴ *Arbetsförmedlingen och jobbkrisen*. Fackförbundet ST 2009.

⁵ RiR 2009:22 *Jobb- och utvecklingsgarantin – en garanti för jobb?* Riksrevisionen 2009.

⁶ *Arbetsmarknadsrapport 2009:2*. Arbetsförmedlingen 2009.

⁷ RiR 2009:22 *Jobb- och utvecklingsgarantin – en garanti för jobb?* Riksrevisionen 2009.

Hur säkerställs kvaliteten?

Vilka verktyg ska finnas för uppföljning/utvärdering? Här finns uppenbara brister idag, men ändå sägs inget om detta i ärendet.

Hur säkerställs rättssäkerheten?

Hur säkerställs Arbetsförmedlingens möjligheter att uppfylla kontrollfunktionen i arbetslöshetsförsäkringen och annan myndighetsutövning? Med flera aktörer följer risk för försämrade insyn och större risker för bristande informationssäkerhet mellan aktörer. Inspektionen för arbetslösheten, IAF, har nyligen uppmärksammat att nuvarande avtal med kompletterande aktörer uppvisar sådana brister.⁸

Sammanfattningsvis menar ST att det mot bakgrund av ovanstående inte går att avgöra om förslaget i sin helhet är bra eller inte. Vi föreslår TCO att föreslå regeringen att tills vidare **bordlägga** ärendet och återkomma med närmare förslag om hur ett valfrihetssystem kan konstrueras med hänsyn tagen till likabehandling, effektivitet och rättssäkerhet. Regeringen bör i det sammanhanget också visa på påtaglig nytta med förändringen ur såväl ett samhälls- som medborgarperspektiv

Fackförbundet ST

Annette Carnhede
Ordförande

Roger Syrén
Utredare

⁸ *Kompletterande aktörer*, IAF 2009, samt *Uppföljning av IAF:s rapport 2009:5 om kompletterande aktörer*, IAF 2009.